

Eesti raudtee 150. aastapäeva puhul meenutab selle ajalugu ja tähtsust turismiuurija **Tiit Kask**.

Raudtee andis Eestile arengutõuke

Tedaolevalt tehti Eestiga seotud raudteede rajamisega algust juba 1845. aastal, mil äsja Narvas Joala kalvivabrikud ostnud parun Alexander von Stieglitz esitas Venemaa rahandusministrile projekti Peterburi-Oranienbaumi-Narva raudtee (edasise pikendusega Tallinna kaudu Paldiskini) ehitamiseks. Venemaal süvenev majanduskriis ning ebaedu sise- ja väliskapitali kaasamisest lükka- sid projekti realiseerumisele aga määrata ajaks edasi.

Paralleelselt Stieglitzi projekti- ga algatasid Eestimaa rüütelkonna esindajad 1860ndate alguses uue Balti raudtee projekti Paldiski-Tallinna-Peterburi liini ehitamiseks, mille juures mainiti võimalust Paldiski kui Peterburi eelsadama väljaehitamiseks. 1862. aastal märgiti maastikul maha raudteetrass Paldiskist Narvani ning koostati ka eelprojekt. Aasta hiljem tegi rüütelkonna tolaeagne peamees, Palmse mõisa omanik Alexander von der Pahlen teedeministeriumile avalduse ehitada raudtee kontsessiooni saamiseks, kuid paraku tulemusteta.

Valitsuse tasandil peeti projekti majanduslikult vähe perspektiivikaks ja liiga kulukaks ning kohalikul tasandil valitses mõnda aega lahk- arvamus raudteetrassi kulgemise as- jus. Kui mõisnikest baltisakslased olid eelkõige huvitatud raudteeühenduse rajamisest Peterburiga, siis kaupme- hed pigem Tallinna-Tartu-Pihkva lii- nil. Eestimaa rüütelkond oli aga si- hikiindl ning 1867. aastal esitati uus kontsessioonitaotlus, kuid ka see lü- kati tagasi.

Kolmas taotlus Eesti ühendami- seks Venemaa raudteevõrku sai posi- tiivse vastuse 1868. aasta lõpus ning Peterburis asutati Balti Raudtee Selts. 1869. aasta erakordselt kiiv kevad- suvi oli ehitamiseks väga soodne, vä- litööd lõpetati novembriks. Esimest «auravat ja willistavat raudmassinat» sai rahvas näha ja proovida 20. no- vembril 1869. Berliinis ehitatud vedur Peeter I oli tõeline ime, mida «wanna Tallinn egga keegi tema rahvast enne ei olnud näinud». 10. detsembril sa- mal aastal kirjutas Postimees: «Hulk rahvast ümberringi olliivad rõõmsad ja tõstsid mütsi uut asja nähes, mis kulges Tallinna ja kõige Eesti kubber- mango rahwa seltsliko ello kergitus seisab.»

Aasta hiljem oli raudteetrass Pal-

2 MÕTET

- Eesti raudtee ajalugu algas vaevaliselt, kuna valitsus ei näinud rongiliikluse abil Eesti ühendamisest muu maailmaga perspektiivi.
- Raudtee rajamisega said hoo sisse Eesti merekuurordid ja teised populaarsed külastuskohad. Eesti turismi arengusuundi mõjutab see tänapäevani.

diski-Tallinna-Narva-Gatshina rongi- liikluseks valmis ning veel samal aastal ühendati vast valminud raudtee Peterburi-Varssavi raudteega.

Balti raudtee avapidustused said alguse 20. oktoobril 1870 Tallinnas ning päädisid raudteeliini ametliku avamisega 24. oktoobril (uue kalendri järgi 5. novembril) Narvas. Samal ajal avati ka esinduslik esimese klassi ja- mahoone – Balti jaam Tallinnas. Im- peeriumi pealinn oli nüüd Tallinnast vaid 11 tundi ja 43 minutit kestva rongi- sõidu kaugusel.

Raudtee tõi uue hingamise üle- merekaubanduse. Ühendus üleriigi- lise raudteevõrgustikuga ja kaubasa- dama väljaehitamine andsid Tallinna- le olulise arengutõuke. Valdavalt jää- vabast Tallinna sadamast sai eelkõige talvekuudel taas Peterburi eessadam. 1880ndate esimesel poolel oli Tallinn väliskaubanduse kogukäibelt Peter- buri ja Odessa sadama järel Venemaa kolmas.

Raudtee muutis ka maaelu ja põl- lumajandust, andes tõuke eelkõige karjakasvatuse ning eeskätt piima- karjakasvatuse arenguks. Avanesid soodsad võimalused kiiresti rikneva toorpiima ja piimatoodete turustami- seks nii Eestis kui ka Peterburis ning

nuum- ja tõuloomade ekspordiks üle kogu Venemaa.

Ka kunagiste raudteekriitiku- te ennustus, et raudteetransport soo- dustab väljarännet, sai reaalsuseks. Seoses massilise rändega loodi üle 300 eesti asunduse üle kogu Vene- maa. Kõige suuremad eestlaste kogu- konnad tekkisid Peterburi, Pihkva ja Novgorodi piirkonda Venemaa loode- osas, piki Volga jõge Samaara ja Sa- raatovi regioonis, aga ka Krimmis, Kaukaasias ja Siberis.

Niisiis, 150 aastat tagasi sai Ees- ti ühenduse Venemaa ja seeläbi kogu Euroopa üha laieneva raudteedevõr- guga, mis omakorda ühendas Euroop- at viisil, mida Euroopa polnud seni kogunud.

Kui rongiliiklus Eestisse jõudis, sai alguse ka Tallinna ja Haapsalu edulugu merekuurortidena. 19. sajandi esimesel poolel oli Tallinnast kujune- nud vaieldamatult vene eliidi seas üks populaarseim suvitus- ja ravikuurort – Revelskije Vodõ (Ревельские воды – Revali (ravi)veed). 1850ndatel sai aga keiserliku perekonna eelistatuimaks suvituskohaks Eestis Haapsalu, kus viibisid mitmel korral nii Aleksan- der II kui ka Aleksander III koos pere ja lähikondsetega.

Peterburi-Tallinna-Paldiski raud- teeühenduse avamisega 1870. aastal algas Eesti merekuurortide areng- us ajastu. See sai küll hukuta- vaks Tallinnale ehk Kadrioru kuuror- dile, kuid oli mõjus arengutugi ülejää- nud kuurortlinnadele. Sellesse nime- kirja lisandus sarnaselt Riia rannaga (praegune Jurmala) kalurikülalt suvi- tuskohaks kujunenud Narva-Jõesuu. Peterburist vaid neljatunnise rongi- sõidu kaugusel asuv looduslikult kau- ni liivarannaga merekuurort sai im- peeriumi pealinlaste seas kiiresti väga populaarseks. Raudtee parandas tub- listi ka kogu Põhja-Eesti rannikuala- de kättesaadavust, soodustades see- läbi külastatavuse kiiret kasvu ning uute puhkekohtade tekkimist. Üha külastatavamaks kujunesid just see- tõttu looduskandid kohad, nagu Käs- mu, Võsu, Toila jne.

Sellest sai ajastu, mis pani aluse paljudele kaasaja Eesti turismi areng- ut suunavatele traditsioonidele ja praktikatele. Seega on Eesti raudtee 150. sünnipäeva puhul taas põhjust rõõkida ka merekuurortide pärandi tähendusest ja mõjust meie enam kui kahe sajandi pikkusele turismiloole.

Postimees ei rikkunud head ajakirjandustava

Pressinõukogu arutas kaebust (kaebaja isik Pressinõukogule teada) Postimehes 6. juulil 2020 ilmunud artikli «Eston- lased lahkavad Aivar Mäed tabanud süüdistuste taga- maid» peale ja otsustas, et leht ei rikkunud head ajakir- jandustava.

Artiklis räägitakse paljude Estonia endiste ja praeguste töötajatega Aivar Mäest ja tema käitumisest. Kaebaja ei ole rahul, et artiklis on avalda-

tud tema nimi, kuigi ta palus seda mitte teha. Samuti jätab artikkel kaebaja hinnangul temast mulje kui tõsiselt mitte võetavast, kergemeelsest, tuju- kast, pisiasjadest solvujast ja pealekaebajast. Kaebaja leiab, et artikkel jätab temast mulje ka kui juhtumi võtmeisikust.

Postimees vastas Pressi- nõukogule, et kaebaja ja aja- kirjaniku kolmel korral toimu- nud telefonivestlustes ei tõus- nud kordagi küsimust, kas ja

millises mahus võiks kaebaja isikuandmed loos kajastuda. Postimees analüüsis artikli ilmumist kaebaja isikuandme- te kasutamise seisukohast ja jõudis järeldusele, et kaebaja andmete avaldamiseks on õigustatud huvi olemas. Posti- mees lisas, et pärast artikli ilmumist pöördus toimetuse poole kaebaja esindaja vastu- lause sooviga. Leht avaldas vastulause 8. juulil.

Pressinõukogu otsustas, et

Postimees ei eksinud ajakirjan- duseetika koodeksi vastu. Kaebaja ja ajakirjaniku vahel toimus kolm telefonivestlust. Ajakirja- nik ei andnud kaebajaga toimu- nud vestluste käigus lubadust, et Postimees ei avalda tema nime. Rahvuskooper Estonia juhtimise suhtes on suur avalik huvi. Kõiki asjaolusid arvesta- des ei saa kaebaja soovi mitte avaldada tema nime lugeda antud juhul Postimehele eetika- koodeksi järgi kohustuslikuks.

Postimees rikkus head ajakirjandustava

Pressinõukogu arutas Ester Karuse kaebust Postimehes 18. juulil 2020 ilmunud artikli «Mis maksab üks kommentaar?» peale ja otsustas, et leht rikkus head ajakirjandustava.

Artikkel räägib sõnavaba- duse säilimisest eest võitleva- test õigusbüroodest ja ühen- dustest.

Ester Karuse kaebas Pressi- nõukogule, et ta ei ole artiklis sõna saanud, artikkel on aval- datud üheksikülgselt arvamus- põhjal ja on teda halvustav. Kaebaja hinnangul on artiklis esitatud tema kohta tõsine süüdistus.

Postimees vastas Pressi- nõukogule, et kaebaja ja Kau-

po Kutsari vahelist vaidlust kajastas leht 8. mail. 18. juuli artikkel kajastab kahe advo- kaadibüroo tegevust ja vas- tandlikke seisukohti meedia- kommentaaride küsimuses. Leht lisas, et kaebajat puudu- tav episood on toodud artik- lisse ühe näitena.

Pressinõukogu otsustas, et

VANA VAIDLUS. Tegelik vastuolu pole niivõrd Aserbaidžaanide ja armenlaste nõuete vahel, kuivõrd rahvaste enesemääramisõiguse küsimusest.

Mägi-Karabahh

LAURI MÄLKSOO

Tartu Ülikooli rahvusvahelise õiguse professor, akadeemik

Mägi-Karabahi olukor- raga seotud rahvusva- helise õiguse küsimus- te analüüsi alustatakse enamasti nii: kuna Nõukogude Liidu lagunedes 1991. aastal kuulus see piirkond Nõukogude Aserbaidžaanile alla, siis läks suverään- sus tema üle edasi nüüd juba iseseis- vatele Aserbaidžaanile. Sõjas 1990. aastate esimesel poolel jäid aga peale ar- meenlased, kes moodustasid Mägi- Karabahi territooriumil oma riigi- laadse moodustise nimega Artsahh. Ometi on Artsahh riigina tunnus- tamata – isegi Armeenia pole seda ametlikult riigina tunnustanud, rää- kimata teistest.

Aserbaidžaanilise seisukohast on kõik ülimalt selge: Mägi-Karabahh on nende territoorium ja oma katseid seda sõjaliselt tagasi võtta käsitleb Aserbaidžaan nii õiglase sõjana kui ka eeldatavasti koguni rahvusvahelise õiguse kehtestamisena.

Aserbaidžaan tugineb ka teatud ÜRO resolutsioonidele, ja seda nii ÜRO Julgeolekunõukogu kui ka pea- assamblee kontekstis. Lähemal vaatlusel torkab siiski silma nende reso- lutsioonide piiratud mõjuulatus.

Julgeolekunõukogu võttis vas- tu neli resolutsiooni 1993. aastal, Mägi-Karabahi pärast peetud sõja kõrg- ajal, ja neis resolutsioonides on tõe- poolest armenlaste vägesid vähe- malt teatud rajoonides iseloomusta- tud okupatsioonivägedena. Küll aga tekib küsimus, et kui Mägi-Karabahh on õigusvastaselt Aserbaidžaanilt ära võetud, siis miks pole ÜRO Julgeole- kunõukogu selles küsimuses võtnud vastu ühtegi teist resolutsiooni ala- tes 1993. aastast. Tõenäoliselt on siin üheks faktoriks olnud julgeolekunõu- kogu alalise liikme Venemaa seisukoh- t, kes ei soovi selles küsimuses oma sõjalise liitlase Armeenia (sest muu maailm praktikas tihti ei erista piisavalt Armeeniat ja Artsahhi) kriti- seerimist nii kõrgel tasandil, kui seda on ÜRO Julgeolekunõukogu.

Kui ÜRO Julgeolekunõukogu reso- lutsioonid on riikidele juriidiliselt si- dudavad, siis peassamblee omad pole seda. ÜRO Peassamblees võeti 2008.

aastal vastu reso- lutsioon 62/243, mis räägib Mägi-Kara- bahhist kui Aser- baidžaanile kuulu- vast, ent okupeeritud territooriumist. Int- rigeerivaks muudab nimetatud dokumen- di aga hääletamise skoor peassamblees: 39 riiki poolt, 7 vas- tu, 100 erapooletut, 46 riiki puudus hää- letusel.

Resolutsiooni poolt hääletanud riikide seas domi- neerivad islamimaad, ent resolutsioo- ni poolt hääletasid ka Gruusia, Moldo- va, Serbia ja Ukraina – riigid, kellest praeguseks kõigil on omad problee- mid territoriaalse terviklikkusega. Resolutsiooni vastu hääletasid peale Ar- meenia ka nii kaalukad riigid kui India, Prantsusmaa, Venemaa ja Ameerika Ühendriigid.

Taas kord tekib küsimus: kui Mägi-Karabahhiga on rahvusvahelis-õig- suslikult kõik nii selge, kui see Aser- baidžaanilise seisukohast on, siis miks ei hääletanud rohkem riike ÜRO Pea- assamblee resolutsiooni poolt? Kui Aserbaidžaanilise seisukohast on kõik rahvusvahelise õiguse mõttes üheselt mõistetav, siis miks on ÜRO organid selle riigi huvide kaitsel olnud suhte- liselt leiged?

Aserbaidžaanilise sõdur pani eelmise kuu keskel o...

Käesoleva artikli eesmärk on püü- da sellele õige komplekssele küsimu- sele vastata.

Uti possidetis juris

Rahvusvahelises tavaõiguses on põ- himõte *uti possidetis juris*, mille järgi föderaalriigi lagunemisel aksept- teeritakse uute riikide piiridena föde- raalriigisiseseid piire. Nimetatud põ- himõtte taga on soov vältida Pando- ra laeka avamist, mis puudutab riigi- piire, sest need on harva ajaloolisest

Uti possidetis juris'e põhimõtte järgi aktsepteeritakse föderaalriigi lagunemisel uute riikide piiridena föderaalriigisiseseid piire. Selle taga on soov vältida Pandora laeka avamist.

perspektiivist lõpu- ni õiglased ja loogilise- sed. Kui avada vaid- lus piiride kulgemise üle, siis võidakse jää- dagi vaidlema ja sõ- dima. Mis puudutab ajaloolist õiglust, siis iga rahvas kaldub sel- liseid asju analüüsima just oma ajaloo mä- ta otsast.

Uti possidetis'e põ- himõtet kasutati kõi- gepealt Lõuna-Ameer- rikas 19. sajandi algu- poolel, kui Hispaania ja Portugali koloniaalimpeeriumidest eraldusid ter- ritooriumid ja moodustusid uued su- veräänsed riigid. Samuti kasutati *uti possidetis't* Aafrikas ja Aasias 20. sa- jandil, kui dekoloniseerumise käigus iseseisvus suur hulk riike.

Kui 1990. aastate alguses lagune- sid Nõukogude Liit ja Jugoslaavia, ka- satuti ka nende piiride suhtes üld- reeglina *uti possidetis'e* põhimõtet. Näiteks endise Jugoslaavia puhul on rahvusvaheline kogukond rõhutatult kinni hoidnud endistest föderaalpii- ridest, lubamata riigipiiride revisjo- ni endise Jugoslaavia sees. Serbia sei- sukohast on aga *uti possidetis'e* põhi- mõtet ikkagi ka rikutud Kosovo pu- hul, mille eraldumist Serbiast on osa rahvusvahelisest kogukonnast tun- nustanud. On ju *uti possidetis'e* meda-